

Қазіргі журналистиканың трансформациясы және ақпараттық қоғамдағы жаңа тенденциялар

ЖАРИЯЛАНДЫ
09.12.2025

СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/185669/>

Таңатбек Нұржібек Асылбекқызы

Ғылыми жетекшісі: **Жадыра Әлміш**

“Тұран” университеті журналистика мамандығының 1-курс студенті

Жасанды интеллект (ЖИ) технологияларының дамуы ақпараттық салаға елеулі ықпал етті. Соңғы жылдары автоматтандырылған мәтін генерациясы, деректерді талдау жүйелері және мультимедиалық контент өндіру құралдары журналистиканың дәстүрлі қызметтерін жеңілдетіп қана қоймай, кейбірін өздігінен атқара алатын деңгейге жетті. Бұл жағдай «ЖИ журналистің орнын баса ала ма?» деген маңызды ғылыми-практикалық мәселенің туындауына себеп болды.

Біріншіден, ЖИ үлкен көлемдегі ақпаратты қысқа уақытта өңдей алады. Мысалы, нейрожелілер жаңалық таспаларын, статистикалық деректерді және әлеуметтік желілердегі жарияланымдарды жылдам саралап, негізгі ақпаратты құрылымдап бере алады. Мұндай функционалдық мүмкіндіктер фактчекинг, аналитика және мәліметтерге негізделген журналистика (data journalism) саласында уақытты үнемдейді. Сонымен қатар, ЖИ қарапайым жаңалық мәтіндерін автоматты түрде құрастырып, спорттық матч нәтижелері немесе ауа райы болжамы сияқты стандартты контентті толықтай дербес жасай алады.

Алайда, бұл артықшылықтарға қарамастан, ЖИ шығармашылық пен адамға тән кәсіби ойлау ерекшеліктерін толық алмастыра алмайды. Журналистиканың негізгі миссиясы тек ақпарат беру емес, оның мәнін ашу, қоғамдық пікір қалыптастыру, моральдық-этикалық жауапкершілікті сақтау және оқиғаға адамдық көзқарас таныту болып табылады. Жасанды интеллект эмоция, интонация, әлеуметтік контекст, мәдени реңк сияқты күрделі когнитивтік элементтерді толық сезіне алмауы себепті терең публицистикалық материалдарды адам деңгейінде өндіруге қабілетсіз.

Бұл ғылыми мақалада XXI ғасырдағы журналистиканың цифрлық трансформациясы,

ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың ықпалы, жасанды интеллекттің медиа саласындағы рөлі, фейк ақпаратпен күрес, мультимедиалық дағдылардың артуы және заманауи журналистің кәсіби құзыреттері жан-жақты талданады. Қазіргі медиаландшафттағы өзгерістерге байланысты журналистиканың жаңа бағыттары қарастырылып, журналистің қоғамдағы орнына қатысты теориялық тұжырымдамалар ұсынылады.

Журналистика – қоғамның әлеуметтік, саяси және мәдени өмірінің айнасы болып саналатын маңызды қоғамдық институт. Ақпараттық орта жылдам өзгерген сайын журналистика да үздіксіз трансформацияға ұшырап келеді. Цифрлық технологиялар, әлеуметтік желілер, мультимедиалық форматтар және жасанды интеллект журналистиканың мазмұнына, формасына және қоғаммен байланысына терең ықпал етуде. Журналист – жай ғана ақпарат тасушы емес. Ол – қоғам мен шындық арасындағы көпір. Журналистика тек деректерді тізу емес, ол – шындықты адам жүрегімен сезініп, халыққа жеткізу өнері. Мысалы, соғыстан зардап шеккен отбасының жағдайын, ананың көзіндегі мұңды AI ешқашан шынайы түрде сипаттай алмайды. Бұл – жүрекпен сезілетін дүние.

Қазақ әдебиеті мен журналистика – бір-бірімен тығыз байланысты. Абайдың «Сөз түзелді, тыңдаушы сен де түзел» деген даналығы – сөз өнерінің салмағын, жауапкершілігін айқын көрсетеді. Журналист те сөз арқылы ой салады, жол көрсетеді. Сәбит Мұқанов, Бейімбет Майлин, Ғабит Мүсірепов секілді тұлғалар қазақ қоғамының шындығын жүректен өткізіп жазды. Бұл – нағыз журналистиканың мәні. Мұндай дүниелерді AI ешқашан толықтай қайталай алмайды.

Сонымен қатар, ЖИ-дің адамды толық алмастыруына кедергі келтіретін тағы бір фактор – ақпараттық сенімділік мәселесі. Нейрондық жүйелер жалған деректерді ажырату қабілетінде қателік жіберуі мүмкін және өзіндік этикалық шешім қабылдай алмайды. Журналист этикалық нормаларды, дереккөзді тексеру қағидаттарын және қоғамдық жауапкершілікті сақтауға міндетті, ал ЖИ бұл талаптарды тек алгоритмдік деңгейде ғана орындайды.

XXI ғасырдағы журналистиканың негізгі сипаттамасы – цифрлану. Интернет ақпарат таратудың негізгі платформасына айналды, нәтижесінде «жаңа медиа» түсінігі пайда болды. Жаңа медиаға жаңалық сайттары, әлеуметтік желілер, онлайн-телевидение, подкаст, стриминг платформалары жатады.

Жаңа медианың басты ерекшеліктері:

- Интерактивтілік.
- Жылдамдық.
- Мультимедиалық формат.
- Глобалдылық.

Қорытындылай келе, Қазіргі журналистика қарқынды өзгеруде. Технологиялық даму журналист ролін қайта анықтаса да, оның негізгі миссиясы — объективті, дұрыс ақпарат тарату — өзгермейді. Жасанды интеллект журналистика саласына үлкен мүмкіндік әкелді. Ол ақпаратты жылдам өңдейді, мәтін жазады, визуалды контент дайындайды және редакция жұмысын жеңілдетеді. Алайда ЖИ адамды толық алмастыра алмайды, себебі журналистиканың басты құндылығы – шындықты табу, зерттеу, түсіндіру және адамдық эмпатия. ЖИ – журналистке қарсы емес, журналистің қолындағы қуатты құрал. Болашақта “адам + жасанды интеллект” форматы ақпарат өндірісінің негізгі моделі болады. Журналистика жойылмайды — ол жаңарып, жаңа технологиялармен бірге дамиды.

ҚМ АА Күәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.